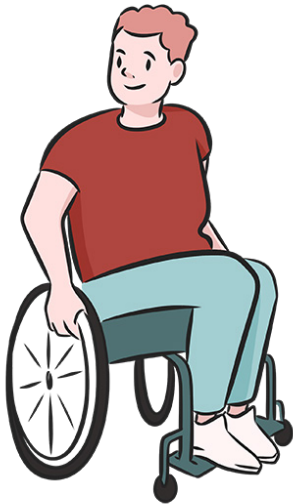

Sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus

Sisältö

Mitä on sukupuolen moninaisuus?.....	3
Sukupuolia on monia.....	3
Sukupuoliin liitetään normeja ja rooleja.....	5
Sukupuolta voi ilmaista eri tavoilla.....	6
Mitä on seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus?.....	6
Ketkä kuuluvat seksuaalivähemmistöön?.....	7
On monta tapaa olla suhteessa ja muodostaa perhe.....	9
Kaikki ihmiset ovat samanarvoisia.....	10

Mitä on sukupuolen moninaisuus?

Usein ajatellaan, että sukupuolia on kaksi: mies ja nainen. Sukupuolia on kuitenkin enemmän, ja ihmisen sukupuoleen liittyvät kehon osat ovat erilaisia. Tätä kutsutaan **sukupuolen moninaisuudeksi**.

Jokaisella ihmisellä on oikeus määrittellä itse, mitä sukupuolta hän on: nainen, mies, muunsukupuolinen tai jokin muu. Jotkut ihmiset taas eivät määrittele sukupuoltaan. Ihmisen ymmärrystä omasta sukupuolestaan kutsutaan **sukupuoli-identiteetiksi**.

Sukupuolia on monia

Sukupuoli-identiteettejä on monia, ja niille on omat nimityksensä. Tässä oppaassa kerrotaan joistakin sukupuoli-identiteeteistä, mutta niiden lisäksi on olemassa muitakin.

Kun ihminen syntyy, lääkäri määrittelee hänen sukupuolensa sen perusteella, millaiset sukuelimet hänellä on. Jos ihminen kokee syntymässä määritellyn sukupuolen omakseen, hän on **cissukupuolinen**.

Transihminen tarkoittaa useimpia ihmisiä, joiden sukupuoli-identiteetti tai sukupuolen ilmaisu eroaa siitä sukupuolesta, jonka lääkäri on määritellyt heille syntymässä.

Transihmisiä voivat olla esimerkiksi muunsukupuoliset ja transsukupuoliset.

Transvestiitiksi kutsutaan ihmistä, joka haluaa olla välillä miehen roolissa ja välillä naisen roolissa. Hänellä voi olla naisen ja miehen nimi. Lisäksi hän voi pukeutua molemmille tyypillisiin vaatteisiin.

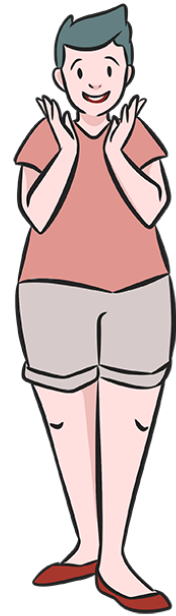
Transsukupuolinen ihminen kokee ristiriitaa sitä sukupuolta kohtaan, jonka lääkäri on määritellyt hänelle syntymässä. Tätä kutsutaan sukupuoliristiriidaksi. Transsukupuolinen voi olla esimerkiksi mies, jonka lääkäri on määritellyt syntymässä naiseksi. Silloin mies voi haluta hormoneja, joilla hänelle esimerkiksi kasvaa parta. Lisäksi hän voi haluta leikkauksen, jossa häneltä poistetaan rinnat. Moni transsukupuolinen myös muuttaa henkilötietojensa sukupuolimerkinnän miehestä naiseksi tai naisesta mieheksi.

Muunsukupuoliset eivät ole pelkästään miehiä tai naisia. Muunsukupuoliset voivat olla yhdistelmä miestä ja naista, jotakin miehen ja naisen väliltä tai jotain aivan muuta. Myös muunsukupuolinen voi kokea sukupuoliristiriitaa ja tarvita siihen hoitoa.

Intersukupuoliseksi kutsutaan ihmistä, jonka kehon piirteet eivät ole selkeästi naisen tai miehen piirteitä. Intersukupuolisella ihmisellä voi olla esimerkiksi vagina ja miehen kromosomit. Intersukupuolisuus saatetaan huomata syntymässä tai vasta myöhemmin. Intersukupuolisuus voi olla joillekin myös sukupuoli-identiteetti.

Sukupuolivähemmistö on ihmisryhmä, johon kuuluvat muut kuin cissukupuoliset ihmiset. Sukupuolivähemmistöön kuuluvat esimerkiksi muunsukupuoliset, intersukupuoliset ja transsukupuoliset ihmiset. Cissukupuoliset kuuluvat **sukupuolienemmistöön**.

Sukupuoliin liitetään normeja ja rooleja

Sukupuolinormit ovat oletuksia siitä, mitä sukupuolia on olemassa ja millaisia eri sukupuolet ovat. Jotkut ihmiset ajattelevat esimerkiksi, että on olemassa vain naisia ja miehiä tai että kehon piirteet määrittelevät sukupuolen.

Normien takia ihmisiltä odotetaan tiettyjä asioita, joita kutsutaan **sukupuolirooleiksi**. Jotkut ihmiset ajattelevat esimerkiksi, että kaikki pojat tykkäävät autoista tai että kaikki naiset haluavat lapsia.

Normit voivat tuntua ahdistavilta,
jos niiden takia ei voi olla oma itsensä.
Ihmiset voivat yhdessä yrittää tehdä
sukupuolinormeista joustavampia,
jotta jokainen saa olla sellainen kuin on.

Sukupuolta voi ilmaista eri tavoilla

Omaa sukupuoltaan voi ilmaista
esimerkiksi pukeutumisen,
meikin tai eleiden avulla.
Ihminen voi myös päättää itse,
mitä nimeä haluaa käyttää.

On tärkeää muistaa,
että kaikkien ei tarvitse
ilmaista sukupuoltaan samalla tavalla.
Ihmisen ulkonäöstä tai
käyttäytymisestä ei voi päätellä,
mikä hänen sukupuolensa on.

Mitä on seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus?

Seksuaalinen suuntautuminen on
synnynnäinen ominaisuus.
Se kertoo, kehen ihminen ihastuu, rakastuu
tai tuntee seksuaalista kiinnostusta.

Ihminen ei voi valita sitä,
millaisesta ihmisestä kiinnostuu ja millä tavalla.
Siksi seksuaalista suuntautumista
ei voi muuttaa päättämällä.

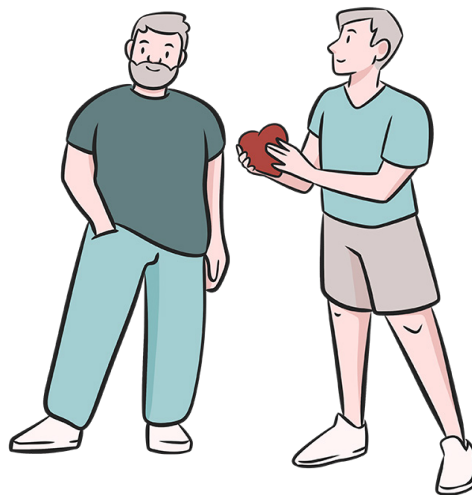
Ymmärrys seksuaalisesta suuntautumisesta voi kuitenkin muuttua elämän aikana, koska ihminen voi oppia itsestään uutta, saada uusia kokemuksia tai löytää uusia sanoja omille kokemuksille.

Ketkä kuuluvat seksuaalivähemmistöön?

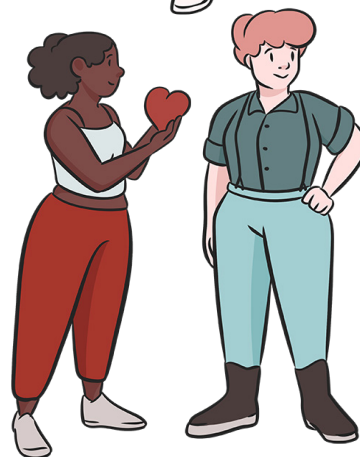
Seksuaalivähemmistöihin kuuluvat ihmiset, jotka ovat jotain muuta kuin heteroita. Hetero on ihminen, joka tuntee kiinnostusta ainoastaan eri sukupuolta kohtaan. Seksuaalivähemmistöihin kuuluvat esimerkiksi homoseksuaalit, biseksuaalit ja panseksuaalit.

Homoseksuaalisuus tarkoittaa, että ihminen tuntee kiinnostusta samaa sukupuolta kohtaan. **Homo** on yleensä mies, joka on kiinnostunut miehistä. **Lesbo** on yleensä nainen, joka on kiinnostunut naisista.

Myös jotkut muunsukupuoliset määrittelevät itsensä homoiksi tai lesboiksi. Jos muunsukupuolinen määrittelee itsensä esimerkiksi homoksi, hän voi olla kiinnostunut miehistä ja muunsukupuolisista.

Biseksuaali on ihminen, joka tuntee kiinnostusta samaa ja eri sukupuolta kohtaan.

Panseksuaali taas tuntee kiinnostusta riippumatta siitä, mikä toisen ihmisen sukupuoli on.

Aseksuaalinen ihminen ei tunne koskaan tai tuntee harvoin seksuaalisia haluja. Hän voi silti ihastua ja rakastua.

Aromanttinen ihminen ei ihastu tai rakastu toisiin ihmisiin, mutta voi tuntea seksuaalisia haluja.

Demiseksuaali on ihminen, joka kiinnostuu vain itselleen hyvin läheisestä ihmisestä.

On monta tapaa olla suhteessa ja muodostaa perhe

Usein ajatellaan, että nainen ja mies rakastuvat, asuvat yhdessä ja saavat lapsia. Oikeasti on olemassa monia eri tapoja olla suhteessa ja muodostaa perhe.

Ihmisellä voi olla suhde yhteen tai useampaan henkilöön. Jos ihmisellä on suhde yhteen henkilöön, hän on **parisuhteessa**. Jos ihmisellä on samaan aikaan suhde monen ihmisen kanssa, hän on **monisuhteinen**. Kaikki suhteet perustuvat aina luottamukseen.

On tärkeää, että kaikki kumppanit suostuvat suhteeseen ja ovat samaa mieltä suhteen rajoista.

Myös lapsiperheitä on erilaisia. Lapsella voi olla kaksi vanhempaa, enemmän kuin kaksi vanhempaa tai vain yksi vanhempi. Vanhemmat voivat olla keskenään samaa sukupuolta tai eri sukupuolta.

Sateenkaariperhe on perhe, jonka yksi tai useampi vanhempi kuuluu seksuaalivähemmistöön, sukupuolivähemmistöön tai molempiin.

Sateenkaari-ihmisiksi kutsutaan ihmisiä, jotka kuuluvat seksuaalivähemmistöön, sukupuolivähemmistöön tai molempiin. Sateenkaari-ihmisiä ovat esimerkiksi lesbot, homot ja muunsukupuoliset.

Jokainen saa määritellä itse, millainen hänen perheensä on ja keitä hänen perheeseensä kuuluu.

Kaikki ihmiset ovat samanarvoisia

Tasa-arvo on sitä, että kaikilla ihmisillä on samat oikeudet, velvollisuudet ja mahdollisuudet.

Sateenkaari-ihmisiä kohdellaan kuitenkin joskus eri tavalla kuin cisukupuolisia ja heteroita. Sateenkaari-ihmisiä syrjitään enemmän esimerkiksi koulussa ja työhaussa. Joskus heihin kohdistetaan väkivaltaa ja muita vakavia tekoja.

Tällainen kohtelu on aina väärin. Ketään ei saa syrjiä tai loukata sukupuolen tai seksuaalisen suuntautumisen takia. Kaikki ihmiset ovat samanarvoisia, ja kaikkia täytyy kohdella yhdenvertaisesti.

*Opasta ovat kommentoineet
Seta ry:stä Eliisa Alatalo ja Venla Suutari.*

*Teksti: Jenni Stolt ja Nadja Kasinskaja / Papunet
Kuvat: Elena Chebannaia*